

ประชุม โคตงพระนิพนธ์
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

พิมพ์ในารพระศัพ ✓

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ
ทรงบัญญัติสมา

วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ประชุม ใคองพระนิพนธ์
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

พิมพ์ในารพระศฟ ✓
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

ครบบัญญัติสมา
ณวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

๑๑๑๑.๑๑.

๑๑๑๑.๑๑. ๑๑

๑๑๑๑.๑๑

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111005350630

<u>สารบัญ</u>	
วชิรญาณสุภาสิต	หน้า ๑
โคลงสุภาสิตใหม่	,, ๒
โคลงอุกัยภาค	,, ๑๓
โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าฟ้า	
กรมพระยานารายณ์	,, ๑๗
โคลงพิพิธภาค	,, ๑๘

วชิรญาณสุภาสิต

“อุปมตฺตา โหนฺตุ”

- ๑ ธรรมใดไวยิ่งด้วย อุปมาท ธรรมเฮย
พระตรัสเปรียบรอบบาท สัตว์ทั้ง
หลายลงอยู่ในวาด วงศ บาทแฮ
อุปมาทเป็นที่ตั้ง ท่วงมวญฺธรรม ฯ
- ๒ พระนิพนธ์พระบาทเจ้า จอมจตุตถ รัฏเฐย
ทรงเมือเป็นที่สุด ภางไซ้
คำนึงซึ่งทรงยุค หน่วงเนะ นานา
จงอย่ามีประมาณได้ น้แลเลิศ ฯ
- ๓ อุปมาทธรรมน้เล่า เล่งเหน
ความไม่เมาทั่วเป็น หนงตง
ความคิดตรึงตรองเย็น เบ็นจิต
ระวังเร่งละผลทั้ง หลีกพ้นความเขลา ฯ

โคลงสุภาสิดใหม่

ความรัก

- ๑ รักถิ่นประเทศบ้าน เมืองตน เกิดแฮ
ปราชญ์ย่อมว่าเปณผล ใหญ่กว้าง
อริราชพวกใดดล แดนข้า ยี่สิบ
คิดรบจวบชีพร้าง ร้างไรเปณจุณ ฯ
- ๒ รักดีประพฤติด้วย จังดี
รักชาติจงอย่ามี ประทุษฐานร้าย
รักศักดิ์สงวนศรี บศศักดิ์ ตนแฮ
รักมิตรอย่าคิดร้าย แต่ขอความเชื่อง ฯ
- ๓ รักใจรักจิตรเจ้า เหลือหลาย
รักรูปราชนิกาย แห้งน่อง
รักสัมผัสในสาย สุดสวาท
รักนักรักมาข้อง อยู่หน้าใจเดียว ฯ

ความเกลียดชัง

- ๔ ชังใครไม่เท่าด้วย ชังพาล
เหตุเพราะเล่ห์เหลือประมาณ มากถั่น
ชนหลงเสพกงผลาญ พลอยฉิบ หายแฮ
มัดเชือกข้อมคิตพื้น เล่ห์เพี่ยงกลัวเพลิง ฯ

ความงาม

- ๕ แผ่นดินงามเพราะด้วย เรือนชาน มากแล
 ไม่เพราะผลไพศาล ดกแท้
 สัตว์งามเพราะชนประสาน สีสลาย
 นรชาติงามเลิศแล เหตุเข้าใจเดี๋ยว ฯ

ความเยือกหยิ่ง

- ๖ หยิ่งชนชาติต่ำช้า เลวทราม
 เฝือกแก่นจะอวดงาม เลิศล้ำ
 ไวกุ่มพากภูมิตาม ฉันทะ ไพเราะ
 คุบาตหุตาทัน ท้องใจโศป่าน ฯ

ความชาลย์

- ๗ ชาลย์ เหลือสุดปล้ำ ปลดอา ลัยเฮย
 ใจห้วง เจ้าดวงตา พัน
 บ่งหน่วง ไร่จะพา โด่พุด
 ชำหนัก เหลือจักลิ เลียงพันชาลย์ ฯ

ความฤษยา

- ๘ นึกนึกกลักขัน เลื่องใจ
 ชะชนะางข้างกระไร บิดได้
 อ้ออ้อมรู้ใน ใจจิตร เจ้าเลบ
 จิวิว่าแล้วไซ้ ไซ้แก่งหึงสั่นาง ฯ

๑	ฤษขานับเนื่องเข้า	ในเกศ
	ทำจิตรเศร่าก่อเหตุ	หม่นไหม้
	ชนใดเมื่อสังเกต	มีแก่ ตนแฮ
	มามละเสียดได้	จักไร้ภัยพาล ฯ

ความพยายาม

๑	กิลศรรมกล่าวอ้าง	พยายาม
	คือประทุษฐานหาญ	คิดร้าย
	ใครไม่ละห่อนขาด	เวรต่อ เวรแฮ
	ควรห่อหุ้มยอมแพ้ฝ่าย	จึงพ้นเวรพัว ฯ

ความอาย

๑	อายคือหริแท้	ทำนบ
	คงว่าอริหริแท้	หนึ่งแล้ว
	คืออายบาปกรรมกับ	อับจิตร ชั่วแฮ
	นี้จึ่งนับว่าแก้ว	หริแท้แก้วมี ฯ

๑	รู้ คัดจกปลิดเปลื้อง	โทษเส
	อาย แต่ความกำหนัด	นับพร้อม
	วาช เสรว์โสภณบัต	เพราะหมด อยากแฮ
	ทุกซ์ ประกอบจงบ่ม	นี้ก็น้าวหน่วงใจ ฯ

ความกตัญญู

- ๑๓ อริบทพี่ยุคด้วย ความอาบ
 กลัวแก้วห่อหมวย กอบแก้ว
 อย่างนี้ท่านบรรยาย ว่าเลิศ
 ควรประจักษ์จะเอื้อเพื่อ เพื่อได้สุขรมย์ ฯ

- ๑๔ รู้ อันใดชอบต้อง พิจารณ์
 ขลาด แต่กฎไยการ ท่านห้าม
 ขาด ทุกข์ข้าตราญ เพราะขลาด ควรแฮ
 ผิด บ่มื้อข้าครั้น ถูกแล้วควรทำ ฯ

ความกล้าหาญ

- ๑๕ กล้าแล้วให้กล้าเรื่อง การสง ครามแฮ
 กล้ายังกล้าจริงคง ชอบมั่ง
 กล้าหญิงอย่าทำทง วิชา เรียบเพื่อ
 กล้าเรื่องนี้จักถึง ชพม้วยวายชนม์ ฯ

- ๑๖ นายขนมคัมรับ ชกถวาย
 กับพม่าคนหลาย พ่ายแพ้
 มังลองออกโอษฐ์ขยาย คำขอบ หฤทัยแฮ
 กล้าเช่นนี้แต่ นี้แล้วสวาม ฯ

๖
 ๑๘ รู้ ผิดชอบรอบแล้ว ฟังพินิจ
 กล้า ท่อคนพาลคิด กตเจ้า
 พา สุขแก่ตนคิด ตราบชั่ว อายุแฮ
 ชอบ บ่อมเสรมเติมเข้า เขตระคัมภีร์ ๑

ความเกียจคร้าน

๑๘
 ๑๙ ชนใดประกอบพร้อม ขศกา ศักดิ์เฮย
 ทั้งทรัพย์สันคณา นับล้าน
 อิกนาไรเคหา สวนเรือก
 ผัวมีแต่คร้าน จักสิ้นทรัพย์สูญ ๑

๑๙
 ๑๙ เกียจ ก้นการท่นไ้ ฉะเพาะตน
 คร้าน กิจเลบคล จิตรเกือ
 การ นั้นจับเสือกสน ไสส่ง ไปแฮ
 เสือ เพราะไม่เอื้อเฟื้อ แต่ด้วยตนเอง ๑

ความเพียร

๒๐
 ๒๐ เพียร คิดกิจท่นไ้ แก่ตน
 ดี เมื่อหมั่นทำจน กิจแล้ว
 มี ทุกข์อุสาห์ทน ทุกข์เกิด นาพ่อ
 ผล ชอบบได้แคล้ว คลาสล้นน้าบ ๑

- ๒๑ เพียร พินิจพิศข้อ ทางธรรม
ดี ที่ชวนตนบำ บัดได้
มี ชอบไข่เพียงจำ ทำเล่น ดอกพ้อ
ผล สุขละเพาะให้ แก่ผู้ประพฤติจริง ฯ

ยุดิธรรม

- ๒๒ ยุดิธรรมกำหนดด้วย ตั้งจัด
ผู้พิศลวิรัต กอบพร้อม
ทรงจิตรตั้งบรรทัด ตรงแนว
สุจริตรรมน้อม เนืองเข้าใจตน ฯ
๒๓ ผู้พิจารณาถึงถ้อย ความใด ไตเฮย
บมเอย่งข้างไหน สักก้อย
คัดสินเที่ยงตรงไป ตามกฎ หมาบแฮ
จึงจะเสริมเต็มสร้อย ว่าผู้ยุดิธรรม ฯ

ความ โทมนัส

- ๒๔ โทมนัสจัดด้วยเหตุ สองสถาน
ของเกลี้ยตมาพบพาน กอบใกล้
หนึ่งพลัดพรากจากการ ที่รัก บังแฮ
สองเหตุนี้ทำให้ นึกน้อยใจตน ฯ

๒๕ เสียใจมักแะให้ เสียจริต
 แม้ว่าชนยังคิด ยิ่งสิ้น
 ชอบแต่จักปลดปลด ปลงตัว เสียฤา
 จงหลักจึงลั่น เขตขึ้นกันสหาย ฯ

๒๖ นรชนมีมากล้น อยู่หลาย
 ไม่เลอกว่าหญิงชาย ทว่าผู้
 มักน้อยจิตรมิวาย โศกสร้าง เศร้าเฮย
 เปนเหตุที่ไม่รู้ คู้ข้อโลกธรรม ฯ

๒๗ เสียลากเสียยศสิ้น สุขหา
 ทั้งอุกฤษนิทา บ่นบ่น
 วิบัติทุกข์พเอนมา เกิดแก่ ตนเฮ
 โทมนัสอย่างสิ้น คับได้โดยธรรม ฯ

ความโสมนัส

๒๘ โสมนัสเกิดก่อด้วย เหตุสอง อย่างฮา
 สิ้นรักชกมาของ จวนเข้า
 พันเขตรพิศพรค์ของ ตนเกลียด โกลเฮ
 สมประสงค์ลงเค้า ส่อให้ใจสหาย ฯ

๕๙ ๑ ด้ใจม้กะฟุ้ง เพื่อนไถล
 หยิ่งเบื้อทวนใจ เบี่ยงบ้ำ
 ควระงับดับใน ใจนึ่ง ไร่เนา
 จังจะสุขทุกถ้ำ ทุกน้าใจคน ฯ

๑๐ ๑ บางคนคิดเกิดแล้ว คงตาย
 แต่คิดหาความสบาย ทุกถ้ำ
 แม้สับสิ่งตั้งหมาย โสมนัส ยั้งแฮ
 ฝึบสุมมาดอ้า โสกเศร้าแสนทวิ ฯ

๑๑ ๑ ได้ลาภได้ยศทั้ง บวราร
 อีกสั่งสรรเสริญนาน แซ่พร้อง
 บังเกิดสุขประสาณ เสริมสั่ง
 โสมนันท์จักต้อง จิตรเพื่อพลอไพล ฯ

ความโง

๑๒ ๑ คนโงม้มากแท้ เหลือหลาย
 หนึ่งคิดเทอบาย คดเจ้า
 ต่อหน้ากราบกรานกาย หลังหลอก เล่นแฮ
 โงงเข่นนั้นบ้เข้า หนึ่งแท้กรโง ฯ

- ๓๓ หนึ่งเมื่อยามเค็กู้ ต่อกัน
คิดจับตัวนายอัน ชุบเลี้ยง
ไปส่งศัทรพลัน หาชอบ ตนแฮ
ชนเช่นชอบเพียง เชือดเนื้อเกลอทา ฯ
- ๓๔ หนึ่งคนทำนไช้ การทอง เงินเฮย
มือใหญ่ไม้ตรตรง ฤกษ์
คิดประดับังของ สิ้นทรัพย์ ท่านแฮ
ควรเขยมนมำขัง นักร้อยไปดาบ ฯ
- ๓๕ โกงหนึ่งเห็นแน่แท้ ไม่นาน
คือพูดทาสบาต สบได้
พูดคำพล่อยคำขาน สบถูก คำแฮ
โกงชนิดนี้ไซ้ โทษนั้นเหลือประมาณ ฯ
- ความสัตย์ไซ้
- ๓๖ คนชื้อถือปัดหมั้น สัตย์ธรรม
นี้และเปนสำคัญ ขังถัน
พูดจริงและไปผัน ฝอนกลับ กลายนา
สมเหตุทั้งปลาขันธ์ จังแท้ว่าตรง ฯ

๓๘ ผู้ใดมิได้คิด เล่ห์กล
๓๙ แล่สายสัดยัณฑ์ สบพลั้ง
๔๐ ว่าจริงก็จริงจน วยชีพ
๔๑ พบดั่งนั้นจงตง จิตรช่องสามคม ฯ

๑๕ สิ่งใดประกอบด้วย โทโส
จะก่อการใหญ่โต ห่อนได้
ดุจต้ายบุงจิตรโกร ชาญก แก่เฮย
กลับบุงนักรบให้ เตือดร้อนรำคาญ ฯ

๔๐ ความโกรธเกิดหากให้ เสียสละ
 แก่นจิตระเป็นอาจิน ขุ่นข้อง
 วิตกวิจารณ์ถวิล แต่ที่ ผิดหนา
 หนังสือยามกล่าวพร้อง ผิดผู้คนเอง ฯ

๔๑ โทโสเปนเหตุให้ ศีลขาด
เพราะจิตวิปลาส เกิดให้
วาทะและกายปราศ จากวิริตี สามเษ
นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้ เช่นอ้ออย่างแสดง ฯ

๔๒ ความหลง
ชนหลงหากเหตุด้วย หมายถึง
คนจะทำอะไร ถูกถ่วง
เฉกคนแก่หลงไหล เผลอสติ
ชั่ววันเหละวัน แบะระด้วยมัวเมา ฯ

โคลงอุภัยพากย์

โคลงศัพท์ใหญ่เล็ก

- ๑ ถึงเวรเกณฑ์ให้แต่ง โคลงคุณ ศัพท์เฮย
เล็กใหญ่วางซลมน เซ่นนี้
สืบทบพหลันผลุน คัดส่ง มานา
สุดแต่ใครจะชี้ ขอบน้ำใจตน ฯ
- ๒ เล็กใหญ่คำคูนี ประมาณ
สังเกตรปลัดฐาน ส่วนข้าง
นอกเห็นแต่เป็นการ เทียบเปรียบ กันแฮ
หาที่สุดจะอ้าง ออกได้ฤาณี ฯ
- ๓ โดยใจจะคิดให้ เป็นยุติ ลงฤา
ใหญ่เท่าใดที่สุด ปโต
ยิ่งคิดยิ่งสมมติ ใหญ่กว่า นั้นแฮ
ถึงเล็กที่สุดไซ้ ไม่สิ้นเหมือนกัน ฯ
- ๔ คำใหญ่แปลว่าได้ เล็กหลาย เท่าแฮ
เล็กเลาก็แปลกลาย กลับข้าม
ว่าเป็นส่วนเศษหมาย ของใหญ่ นั้นแล
คำคู่เปรียบกึ่งก้าม คัดคล้ายคลึงกัน ฯ

- ๕ ฉันทาคำใหญ่^๕น้อย^๕ คู่กัน
 โตกับเล็กก็^๕ขึ้น^๕ แบ่งไว้
 เป็นคำคู่^๕พัลวัน^๕ วางเทียบ เทียมๆ
 โตใหญ่ก็^๕ชอบ^๕ใช้^๕ เล็กน้อยก็มี ๑
- ๖ คำเหล่านี้^๕แรก^๕นั้น^๕ เดิมที
 ฉะเพาะ^๕คู่คำ^๕กัน^๕ดี^๕ เรียบร้อย
 ใหญ่กับ^๕ย่อม, แล^๕มี^๕ โตกับ เล็กนา
 อนึ่ง^๕มาก^๕กับ^๕น้อย^๕ เช่นนี้^๕กระมัง ๑
- ๗ ดัชว์คำ^๕เหล่านี้^๕ เป็นไฉน
 วางแบบ^๕ลง^๕อย่าง^๕ไร^๕ ไม่ได้
 หากคำ^๕อัน^๕อา^๕ไสร^๕ข^๕ จูจะ เห็น^๕เฮ^๕บ
 ดุ^๕ดัง^๕คำ^๕ว่า^๕ไว้^๕ ณ^๕เบื้อง^๕ภาย^๕หลัง ๑
- ๘ อย่าง^๕น้อย^๕อย่าง^๕ใหญ่^๕ซ้ำ^๕ เร็ว^๕ช้า^๕บ^๕ย^๕
 นอน^๕ใหญ่^๕นอน^๕น้อย^๕หมา^๕ย^๕ มาก^๕น้อย^๕
 คุณ^๕โทษ^๕นับ^๕บรร^๕บ^๕ย^๕ ออก^๕ข^๕ย^๕าก
 หาก^๕ชั่ว^๕ดี^๕จะ^๕คล^๕้อย^๕ ติด^๕แต่^๕ตาม^๕ประ^๕ส^๕ง^๕ค์ ๑
- ๙ คำ^๕ทั้ง^๕ห้า^๕นี้^๕ เท^๕น^๕นาม^๕ นั้น^๕ฤ^๕ๆ
 น้อย^๕เล็ก^๕กล^๕าง^๕ใหญ่^๕ตาม^๕ หนึ่ง^๕
 แต่^๕ที่^๕รูป^๕อ^๕ัน^๕งาม^๕ เร็ว^๕กว่า^๕ โต^๕แฮ^๕
 ดัชว์^๕เหล่านี้^๕ต้อง^๕ สุด^๕แท้^๕แต่^๕ตัว ๑

- ๑๐ ในสิ่งซึ่งโลกล้วน จะนิยม
 เชนยศศักดิ์ความชม เชิดทัง
 อำนาจชื่อเสียงสม บัดสุข กิด
 ชวนชอบข้างใหญ่ตั้ง กว่าน้อยอัตร่า ฯ
- ๑๑ วางโตคือหยิ่งนั้น ไม่เจริญ
 มักใหญ่ไผ่สูงเกิน ศักดิ์ไข
 มนุษย์ไม่สรรเสริญ ว่าชอบ เลขพอ
 ใครคิดประพฤดิใช่ ไม่ซ้ำลืมหาย ฯ
- ๑๒ มักน้อยสันโดษนี้ เลิศดี
 ใครประพฤติก็มี สุขพร้อม
 ใจน้อยเลากลับหนี ทุกข์ยาก นกนอ
 สำหรับเขาจะล่อม ล้อล่อเจ็บใจ ฯ
- ๑๓ มือโตหรือหน้าใหญ่ ฤาใจ ใหญ่เฮย
 สรุบสุรายไป นันแต่
 ตัวเล็ไม่ถึงใคร คนอื่น ฉนั้นนา
 จะว่าเป็นชั่วแท้ ก็ล้าเล็งเห็น ฯ
- ๑๔ อยู่ ในตำแหน่งข้าง มีอำนาจเฮย
 สูง เปรียบผู้ใหญ่ต่ำ เหนียกรู้
 นอน นั่งคิดกระทำ การกิจ ใดแล
 กว่า เนตรลงหาผู้ เล็กน้อยด้วยดี ฯ

- ๑๕ อยู่ สถานที่น้อย อำนาจ
 ต่ำ เท้าใดไม่ขาด คิดได้
 นอน ตรึกนั่งตรองอาจ ทำกิจ ได้เฮ
 หงาย พึ่งผู้ใหญ่ไว้ กอบเกิดเป็นคุณ ฯ
- ๑๖ ผู้น้อยผู้ใหญ่นี้ หมายอา บุญา
 อำนาจฤยศสา ศักดิ์ด้วย
 แท้จริงจะพรรณนา ด้วย โฉนนอ
 บเลือกใหญ่ผู้น้อยม้วย มอดสิ้นเสมอกัน ฯ

โคลงเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๒๐ ไทราศาสตร์

- ๑ รอบรู้โลกอื่นทั้ง เดือนวัน มีเฮย
คติสุริยดาวจันทร์ ดอกฟ้า
ดริ้วย่อนทวยชน ยังบุท คลนา
ทวยแต่เห็นทั่วหล้า น้แท้คือไทร ฯ
- ๒ ไทรกลานวาทสร้อย พระนาม ท่านนอ
สมศิษฐ์พระจอมสยาม มกุฎเกล้า
ท่านรู้ท่านเรียนตาม ทนแต่ เดียวแฮ
เหลืออยู่สืบครุเกล้า แห่งหล้าแหล่งสยาม ฯ

โคลงพิพิชพากย์

ความหวังใจ

- ๑ นามธรรมอันซื่ออ้าง หวังใจ
คือว่าความคิดใน จิตนั้น
หมายมุ่งแต่สุขไป ภายนอก เชื้อวนา
ส่วนทุกข์ ไม่คิดค้น คัดเคี้ยวเนเห็น ฯ
- ๒ เป็นความมีเชื้อเชื้อ เจือปน
กับส่วนความฉาบฉวย อยู่บ้าง
หมายภายนอกเอาผล อันปรารถ นาเฮ
ผิวเชื้อเต็มรอบข้าง เรียบไว้วางใจ ฯ
- ๓ วิสัยหวังจิตนี้ จักหนูน
ความอยากให้มากมุล ไม่ยั้ง
เพราะนี้กว่าอาตุร จักดับ
เห็นสลายหายทั้ง ทุกข์พินมลหมอง ฯ
- ๔ ฤทธิของหวังจิตล้ำ เหลือค
ประกอบให้คนมี ชีพชื่น
ถึงว่าทุกข์ทุกข์ทั่ว สักเท่า ไหรณา
คงจะทนอดทนอยู่ โดยหวัง ฯ

- ๕ ขังยิ่งกว่านี้อีก ฟังเห็น
คือเมื่อไม่ล่าเคญ อยู่แล้ว
หวังใจจักได้เป็น สุขภาค หน้าฤฯ
อุส่าห์ทนทุกข์แล้ว เพื่อชอเงาสบาย ฯ
- ๖ ชายหญิงเด็กใหญ่ล้วน ย่อมหวัง ใจเฮย
วัยอ่อนก็กำลัง มากกลุ้ม
เจริญวัยก็ประทั้ง ลดหย่อน ลงนา
ผิวขาดหวังใจคุ้ม จิตรแล้วเต็มที ฯ
- ๗ หวังใจชั่ววันนั้น เป็นตาม กรรมแล
ทำชอบถึงมีความ ทุกข์แท้
หวังผลเช่นพยายาม เรือนวิท ยาฤฯ
ถือว่าหวังชอบแล เขยงนเป็นแผน ฯ
- ๘ คนแก่นประพศิร้าย ทุกจิต
ถึงไม่ลำบากจิตร นักไช้
หวังใจว่ามีดชิต เฉกปด เขาฤฯ
ถือว่าหวังชั่วให้ โทษร้อนรันทรวง ฯ
- ๙ ปวงโคลงอันกล่าวแล้ว โดยลัก ษณเฮย
ตามโบราณท่านชัก เทียบค้น
ไม่เลียมและลองจัก จาระ ไนนอ
หวังลาภยศเป็นต้น เล่ห์เหลี่ยมหลาย ฯ

ความกล้า

๑. ลักษณะความขี้กล้า คือใจ
 ตูหมั่นต่อสรรพโยบ ทัวสัน
 บากจนทุกข์ทนใน มรณะ กัด
 ใจไม่กลัวไม่คืน ไม่ส่ดุ้งหลีกหนี ฯ
๒. มีจิตระคิดกล้าเพื่อ สมหมาย
 ดีชอบแล้วถึงตาย ไม่คร้าม
 กลัวเพียงแต่ความขาย หนามันนุษย์ นันนา
 มละประโยชน์ตนตำ ผละทั้งเป็นผล ฯ
๓. คนกล้ามิใช่ผู้ ไม่กลัว เลยนา
 คนไม่เกรงกลัวมัว มีดกล้า
 ไม่คิดผัดชอบตัว ลงกละ กันแยะ
 หาญหักคิฉกกล้า ปลุกให้เสร็จประสงค์ ฯ
๔. คงเห็นความกล้าว่า เป็นกลาง
 ในระหว่างธรรมสวาท ขัดสู้
 ไม่กลัวหนึ่งขลาดกลาง กลัวหนึ่ง เกินนา
 หนึ่งไม่หาญหนึ่งผู้ อาจห้าวเกินหาญ ฯ
๕. สถานที่ให้เกิดกล้า นับเป็น สองแยะ
 โดยรูปโดยธรรมเห็น เหตุไฉ
 รูปร่างกล้าสนเอน เอิบอาบ แรงแยะ
 มักจะชวนกล้าได้ กว่าผู้ทรพล ฯ

- ๑๖ ชนม์สุจริตล้ำ ในจิตร
มลายหวนหवादเสียวคิด ชักกล้า
ความรู้จักขอบผืด ดิษฐ์
นำเนะให้กล้าว่า รบสู้สังเสียด ฯ
- ๑๗ เป็ไฉนจะทราบแท้ มูลเหตุ กล้าๆ
บางคาบคนเขลาเพศ ไม่รู้
ประมาทกิจฤทธิเดช ดุจดัง กล้าแฮ
อ้อ, เหตุนี้ของผู้ เรียกไว้ไม่กลัว ฯ
- ๑๘ ตัวกล้าจริงนั้นย่อม กล้าอาบ
บ่อนเกรงอันตราย สักแต่
รู้กาลกิจที่หมาย ควรจะ ทำนา
สำเร็จประโยชน์เกื้อ แก่ผู้ทรงคุณ ฯ
- ๑๙ ความกล้าจนโลภให้ เป็นสุข
ความไม่กลัวเกิดทุกข์ กว่าก็
ความขลาดอาจก่อทุกข์ เข็ญขึ้น
คุณโทษธรรมเหล่านี้ แน่แท้พึงเป็น ฯ
- ๒๐ บางพวกเห็นร้องเรือก ฝืดคือ
เกะกะว่ากล้ามือ แผลใช้
ปากร้ายกระหือรือ เรียกปาก กล้าๆ
หญิงชั่วฆ่าพ่อได้ เรียกกล้าสัตว์ ฯ

- ๑๑ มีอีกทางต่างด้วย ความเปล่ง แปลกตา
 เฉก, ฤทธิเมื่อเข้มแข็ง ฤทธิกล้า
 รักเกลียดเมื่อเต็มแรง รักเกลียด กล้าแฮ
 กลิ่นจืดฉุนเฉียวจ๋า กลิ่นนั้นกล้าไป ฯ
- ๑๒ ไขความตามกิดค้น คนเคา ตบึงเฮย
 ผู้แต่งก้นกเอา ถูกแท้
 ทจวังจะยงเขลา อยู่อีก บ้างแน
 ผู้อ่านวนช่วยแก้ ก่อให้บริบูรณ์ ฯ

